Рецензія на навчальний посібник

„ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА АГРОБІОЦЕНОЗІВ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА”

Побачив світ довго очікуваний навчальний посібник, підготовлений колективом авторок (**Н.М. Рідей, В.П. Строкаль, Ю.В. Рибалко)** кафедри екології агросфери та екологічного контролю факультету екології і біотехнології НУБіП України. Цей навчальний науково-методичний посібник зорієнтований на підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності 8.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища» за програмою «Екологічний контроль в агросфері: моніторинг, паспортизація, експертиза».

Посібник містить теоретичні засади екології агросфери; методичні рекомендації щодо формування сировинних агрозон з отримання якісної та біологічно повноцінної (екобезпечної) продукції; практичні і самостійні завдання; приклади кінцевого контролю рівня знань студентів. Видання вперше узагальнює методичні рекомендації та існуючі критерії щодо викладання таких дисциплін як агроекологічний моніторинг і паспортизація земель, агроекологія, екологічна безпека, експертиза в агросфері, значно полегшуючи цим планування дослідження і виконання магістерських робіт за обраною програмою.

Посібник обсягом 567 стор. містить такі структурні підрозділи, як Вступ, 12 розділів з відповідними підрозділами, 8 лабораторних і 4 практичних занять, список літератури із 123 першоджерел і 7 додатків (екологічні та агрохімічні паспорти поправочні коефіцієнти, шкала оцінки ґрунтів тощо).

Поява посібника з *екологічної оцінки агробіогеоценозів* України є дуже вчасним і вкрай актуальним, зважаючи передусім на наявність в нашій державі значних площ високоякісних сільськогосподарських земель, придатних для виробництва екобезпечної продовольчої продукції рослинництві і тваринництва. Займаючи менше 6 % Європейського континенту, Україна володіє майже третиною її біорізноманіття і за цим показником випереджає всі держави Європи. Однак жодних підстав для оптимізму ця обставина не вселяє, оскільки, як слушно наголошують авторки посібника, техногенний прес на довкілля настільки посилився в останні десятиріччя, що в найближчій перспективі нас очікує небезпека катастрофічної втрати значної кількості видів рослин і тварин.

В Україні ситуація ускладнюється тим, що аграрні підприємства тут є переважно збитковими (особливо в умовах глобальної кризи), а значна частина продовольчої продукції, що виробляється на сільгосппідприємствах, не відповідає міжнародним стандартам якості та екологічної безпеки. Це спричинює зменшення експортного потенціалу країни, високий рівень захворюваності та смертності населення.Через цю обставину авторки визначають перехід сільського господарства на екологічно орієнтовані способи господарювання на землі та виробництво біологічно повноцінної (екобезпечної) продукціїодним з найбільш пріоритетних напрямів державної політики України в галузі використання природних ресурсів та екологічної безпеки, з чим важко не погодитися.

Незважаючи на те, що нині громадяни України відчувають гостру потребу у високоякісних, екологічно безпечних продуктах, навіть на родючих та

окультурених, благополучних з екологічної точки зору ґрунтах, працівникам аграрного сектора економіки рідко вдається отримати високі та якісні врожаї вирощуваних рослин. І це при тому, що в Україні за останнє десятиріччя запроваджено методичні рекомендації провідних наукових установ УААН (ННЦ «ІГА ім. О.Н. Соколовського», Інститут агроекології та ін.) щодо цілком реальної можливості отримання якісної екобезпечної продовольчої продукції. Сказане актуалізує пошук методів та шляхів удосконалення методології надійної і достовірної оцінки екологічного стану агробіогеоценозів, зокрема й їхнього найсуттєвішого блоку – ґрунтово-ценотичного тандему з метою формування високоякісних урожаїв і захисту сільськогосподарських земель від деградації.

Науково-методичний посібник містить теоретичні засади екології агросфери, методичні рекомендації щодо формування екобезпечних сировинних агрозон, прописи лабораторно-практичних робіт, приклади прикінцевого контролю рівня знань студентів. Авторки посібника вперше узагальнили методичні рекомендації та існуючі критерії екологічно безпечності аграрного виробництва з метою їхнього використання при викладанні програмних дисциплін студентам ВНЗ III-IV рівнів акредитації з напряму 0401 – «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». Також уперше у навчальному посібнику запропоновано алгоритм проведення екологічної оцінки ґрунтового покриву для цілей прогнозування виробництва біологічно повноцінної та екологічно безпечної продовольчої та сировинної продукції. Відповідно до існуючих методичних рекомендацій, авторки рецензованого посібника розробили шкалу градації можливості отримання означеної продукції.

Книгу дуже добре й естетично оформлено. Вдала візуалізація схем і таблиць сприяє легкому засвоєнню загалом складного предмета досліджень і механізмів здійснення екологічної оцінки територій та об’єктів агросфери.

Суттєвих зауважень у рецензента немає. Однак, у порядку побажань можна порадити авторкам у другому виданні (а воно є вкрай потрібним, оскільки попит на посібник є майже ажіотажним) доопрацювати назву посібника (чи то вже підручника)привести його назву у відповідність зі змістом («Екологічна оцінка агробіо**ГЕО**ценозів …»). Крім того, на думку рецензента, немає підстав протиставляти поняття біогеоценозу та екосистеми (ст. 14), тим більше, що авторки самі дають класичну дефініцію біогеоценозу як екосистеми, помаркованоїмежами фітоценозу. Є сенс трактувати так зване «*органічне землеробство*» як екологічно орієнтоване (екологізоване, екобезпечне, екологічне), оскільки неорганічного землеробства не існує за визначенням.

Загальний висновок – рецензований навчальний науково-методичний посібник стане настільною книгою, перш за все, науковців, аспірантів, викладачів та студентів напряму підготовки «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». Зважаючи на це, а також надзвичайну актуальність його тематики і високий науковий рівень, його слід усебічно пропагувати, а авторкам готувати друге видання.

Доктор біологічних наук з ґрунтознавства, професор,
кафедра ґрунтознавства Харківського національного
аграрного університету імені В.В. Докучаєва М.О. Горін
11 лютого 2010 р. – 15 листопада 2012 р.